

Temat: Soczewki - rodzaje, właściwości.

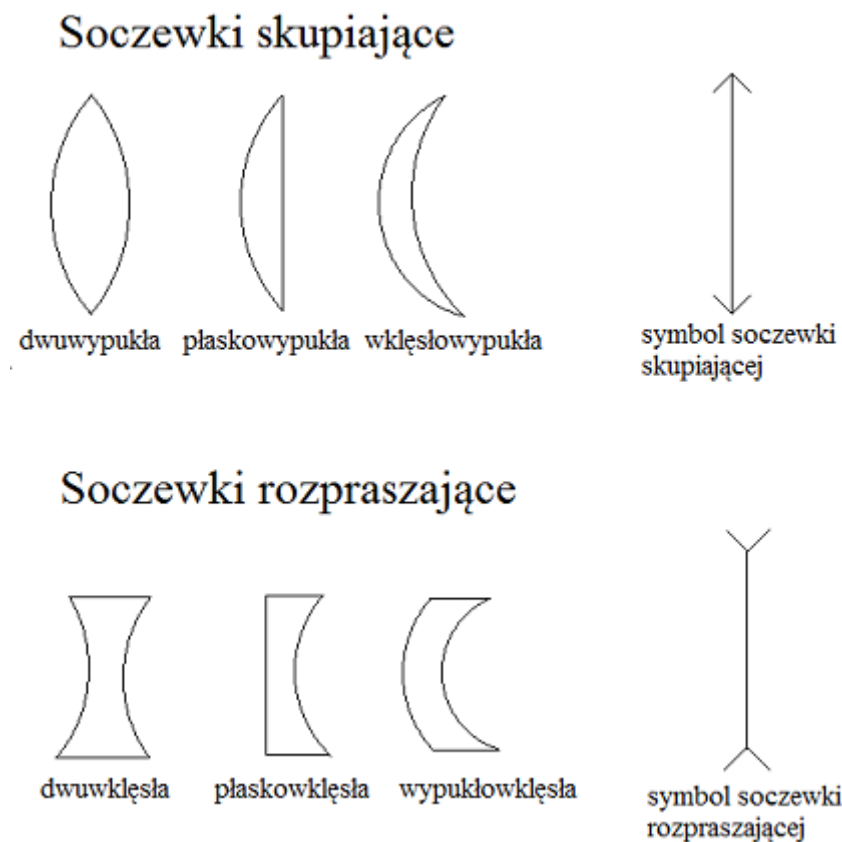
Obejrzyjcie proszę film znajdujący się w linku:

<https://www.youtube.com/watch?v=ODLGnvTGVxg>

Przeczytajcie również temat ze stron 254 – 258.

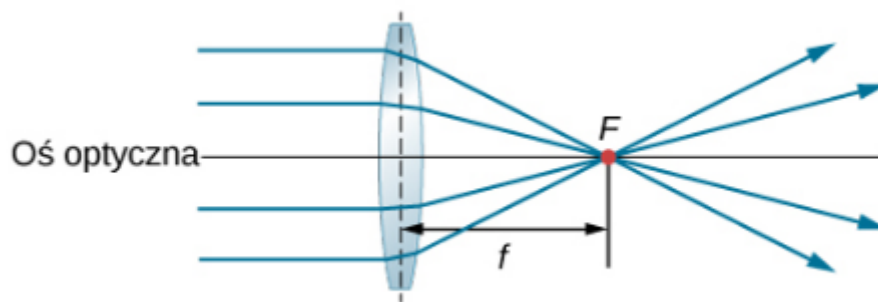
NOTATKA DO ZESZYTU:

1. Soczewka to przezroczyste ciało ograniczone z obu stron powierzchniami kulistymi (wklęsłymi lub wypukłymi) albo z jednej strony ograniczone powierzchnią kulistą, a z drugiej – płaską.
2. Wyróżniamy dwa rodzaje soczewek: skupiające i rozpraszające.
3. Nazwy soczewek zależą od powierzchni, które je ograniczają. Rozróżnia się soczewki:

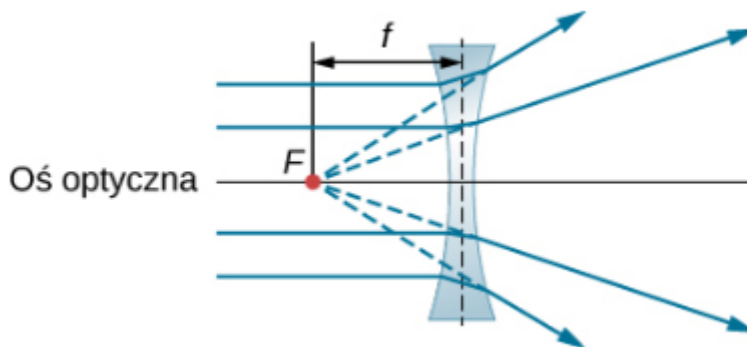
Rysunek 1: Rodzaje soczewek

4. Promienie równoległej wiązki światła załamują się podczas przechodzenia przez soczewkę, a po wyjściu z niej, w zależności od jej budowy – skupiają się lub rozpraszają. Promień świetlny załamuje się dwukrotnie: przechodząc z powietrza do szkła i przechodząc ze szkła do powietrza.
5. Ognisko F soczewki skupiającej jest to punkt przecięcia promieni załamanych, które przed przejściem przez soczewkę były równoległe do osi optycznej. Odległość ogniska od soczewki nazywa się jej ogniskową i oznacza literą f .
6. Soczewka wypukłą skupia wiązkę światła - zmienia wiązkę równoległą na zbieżną.

Rysunek 2: Bieg wiązki przez soczewkę skupiającą.

7. Soczewka wklęsła rozprasz wiązki światła - zmienia wiązkę równoległą na rozbieżną.

Rysunek 3: Bieg wiązki przez soczewkę rozpraszającą.

8. Ognisko rzeczywiste soczewki skupiającej to punkt, w którym po przejściu przez soczewkę skupiają się wszystkie promienie biegnące przed soczewką równoległe do osi optycznej.
9. Ognisko pozorne soczewki skupiającej to punkt, w którym przecinają się przedłużenia promieni załamanych, które przed przejściem przez soczewkę były równoległe do osi optycznej.

10. Zdolność skupiająca soczewki:

$$Z = \frac{1}{f}$$

gdzie::

Z - zdolność skupiająca

f - ogniskowa soczewki

11. Jednostką zdolności skupiającej jest **dioptria** (1 D)

$$1D = \frac{1}{m}$$

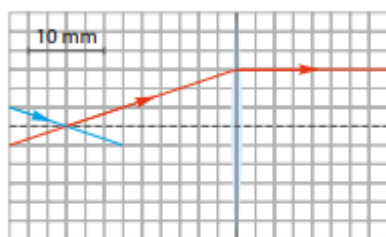
12. Soczewki skupiające mają zdolność skupiającą dodatnią, a rozpraszające - ujemną.

W domu

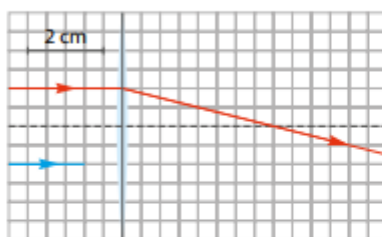
Wykonaj zadania podane poniżej. Swoją pracę odeślij do 8 maja. Zostanie ona oceniona.

Na dobry początek

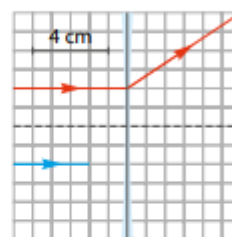
- 1** Na rysunkach czerwoną linią narysowano bieg promieni i ich załamanie w cienkich soczewkach. **Narysuj** dalszy bieg promieni oznaczonych linią niebieską (jeżeli trzeba, zaznacz przedłużenie tych promieni) i **podaj** ogniskowe soczewek.

$f = \text{_____ cm}$

$f = \text{_____ cm}$

$f = \text{_____ cm}$

- 2** Oceń prawdziwość zdań. Zaznacz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F – jeśli jest fałszywe.

1.	Promień światła przy przejściu przez środek cienkiej soczewki nie załamuje się.	P	F
2.	Miejsce przecięcia promieni równoległych do osi optycznej po przejściu przez soczewkę skupiającą to ogniskowa.	P	F
3.	Szklana soczewka płasko-wypukła umieszczona w powietrzu jest soczewką skupiającą.	P	F
4.	Im krótsza jest ogniskowa soczewki, tym bardziej soczewka załamuje promienie światła.	P	F

Przykład

Oblicz:

- a) zdolność skupiającą soczewki o ogniskowej $f = 25 \text{ cm}$,
 b) ogniskową soczewki o zdolności skupiającej $Z = -2,5 \text{ D}$.
 Wynik wyraż w centymetrach. Określ rodzaj soczewki.

Ogniskowa soczewki rozpraszającej jest ujemna. Zdolność skupiająca soczewki: $Z = \frac{1}{f}$.

Rozwiązanie:

- a) Zamieniamy jednostki z centymetrów na metry: $f = 25 \text{ cm} = 0,25 \text{ m}$.

Korzystamy ze wzoru na zdolność skupiającą:

$$Z = \frac{1}{f} = \frac{1}{0,25 \text{ m}} = 4 \text{ D}.$$

Odpowiedź: Zdolność skupiająca soczewki wynosi 4 dioptrie.

- b) Wyznaczamy ogniskową ze wzoru na zdolność skupiającą: $Z = \frac{1}{f}$, więc $f = \frac{1}{Z}$.
 Podstawiamy dane do wzoru:

$$f = -\frac{1}{2,5 \text{ D}} = -0,4 \text{ m} = -40 \text{ cm}.$$

Odpowiedź: Soczewka jest soczewką rozpraszającą o ogniskowej -40 cm .

- 3 Korzystając z przykładu na poprzedniej stronie, **uzupełnij** w tabeli brakujące wartości ogniskowych i zdolności skupiających soczewek oraz określ rodzaj soczewek. Pierwsza kolumna została uzupełniona.

Ogniskowa soczewki [cm]		-20	80		-12,5
Zdolność skupiająca soczewki [D]		-5		1,6	
Rodzaj soczewki	skupiająca	-			
	rozpraszająca	X			

- 4 Gdy dwie równoległe wiązki światła laserowego skierowano na ścianę, utworzyły one plamki takie jak na rysunku I. Następnie między wskaźniki a ścianę wstawiono soczewkę skupiającą o ogniskowej 10 cm (rysunek II).

II.

ściana

a) Wybierz poprawne uzupełnienia zdań.

Gdy na ścianie pojawiły się plamki światła takie jak na rysunku III, to soczewka była oddalona od ściany A/ B/ C/ D.

Gdy na ścianie pojawiły się plamki światła takie jak na rysunku IV, to soczewka była oddalona od ściany A/ B/ C/ D.

Gdy na ścianie pojawiły się plamki światła takie jak na rysunku V, to soczewka była oddalona od ściany A/ B/ C/ D.

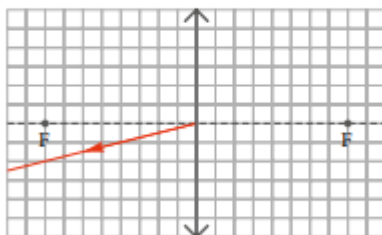
- A. na pewno o mniej niż 10 cm
B. o mniej niż 10 cm lub o więcej niż 10 cm, lecz mniej niż 20 cm
C. na pewno o więcej niż 10 cm
D. o około 10 cm

b) Podkreśl poprawne uzupełnienie zdania.

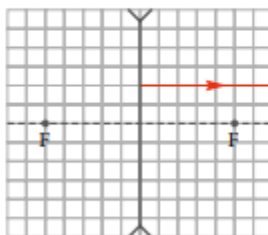
Oddalenie wskaźników laserowych od soczewki (bez ich obracania i rozsuwania) spowoduje, że plamki na ekranie *nie zmienią położenia/ oddalą się od siebie/ przybliżą się do siebie*.

- 5 Na rysunkach przedstawiono promienie światła przechodzące przez trzy różne soczewki. Zaznaczono też ogniska soczewek. **Narysuj** promienie padające na te soczewki.

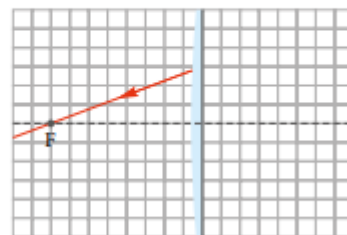
A.

B.

C.

- 6 Jeżeli dwie soczewki skupiające ustawimy w ten sposób, że ich ogniska i osie optyczne będą się pokrywać, otrzymamy tzw. lunetę Keplera. Na rysunku zaznaczono położenie soczewek i ich ognisk. **Narysuj** dalszy bieg promieni światła przechodzących przez obie soczewki.

